

**Інформаційний звіт про проведені пошуково-ексгумаційні дослідження
місць ймовірних поховань українців, військовослужбовців інших
національностей, загиблих у роки Другої Світової війни в селах: Зашків,
Княже, Сасів, Червоне Золочівського району, Давидів Пустомитівського
району Львівської області
(2013 рік).**

Відповідно до дозволу Міністерства культури України № 22-029-П/13 від 27 березня 2013 року, Товариством «Пам'ять» з 29 березня 2013 року здійснено дослідження місць боїв, загибелі та ймовірних захоронень українських військовиків з 14 добровільної дивізії зброї СС «Галичина», українців та вояків інших національностей, які воювали в рядах Робітничої Селянської Червоної Армії, жертв політичних репресій, які загинули і були поховані в с.Зашків, Княже, Сасів, Червоне Золочівського району, с. Давидів Пустомитівського району Львівської області.

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ

01601, м. Київ, вул. Франка, 19
телефон 235-23-78 факс 235-32-57
E-mail: info@mincult.gov.ua

На № _____ № _____

ДОЗВІЛ
на проведення археологічних розвідок, розкопок,
а також досліджень решток життєдіяльності людини,
що містяться під землею поверхню, під водою

№ 22-029-П/13 від 27 березня 2013 року

Згідно із Законом України "Про охорону культурної спадщини", постановою Кабінету Міністрів України від 13.03.02 № 316 та в межах повноважень, наданих наказом Міністерства культури України від 13.03.12 № 197, цей ДОЗВІЛ видано:

Горбаню Любови – голові громадської організації «Товариство пошуку жертв війни «Пам'ять»
(прізвище, ім'я, по батькові, посада, вчене звання, науковий ступінь.)

1) на проведення археологічних досліджень об'єкта (пам'ятки) культурної спадщини:

(найменування території, тип і вид археологічного об'єкта, культурна або хронологічна належність)
розташованого (-ої) на території: _____
(область, район, місто, район у місті, селище, село)

2) на проведення досліджень решток життєдіяльності людини, що містяться під землею поверхню, під водою:

с. Кочини Соколяківського району, Тодані Каминка-Бузького району, с. Сіде Старосамбірського району, с. Червоне Золочівського району, с. Паванка Бродівського району, с. Бердичів Житомирського району Львівської області – виявлення невідомих місць поховань загиблих воїнів часів Другої Світової війни
(область, район, місто, район у місті, селище, село та об'єкт дослідження)

Характер і мета досліджень: _____ (наукові, охоронні)

Вид робіт: Пошукової землі роботи (розвідки, розкопки)

Використання металодетектора чи будь-якого іншого обладнання для виявлення археологічних об'єктів: _____ (розвідки, розкопки)

без використання металодетектора чи будь-якого іншого обладнання
(назва обладнання та серійний номер)

Дослідження проводяться відповідно до програми, погодженої: _____

Управління охорони культурної спадщини Львівської обласної державної адміністрації
(назва організації, яка затвердила наукову або охоронну документацію)

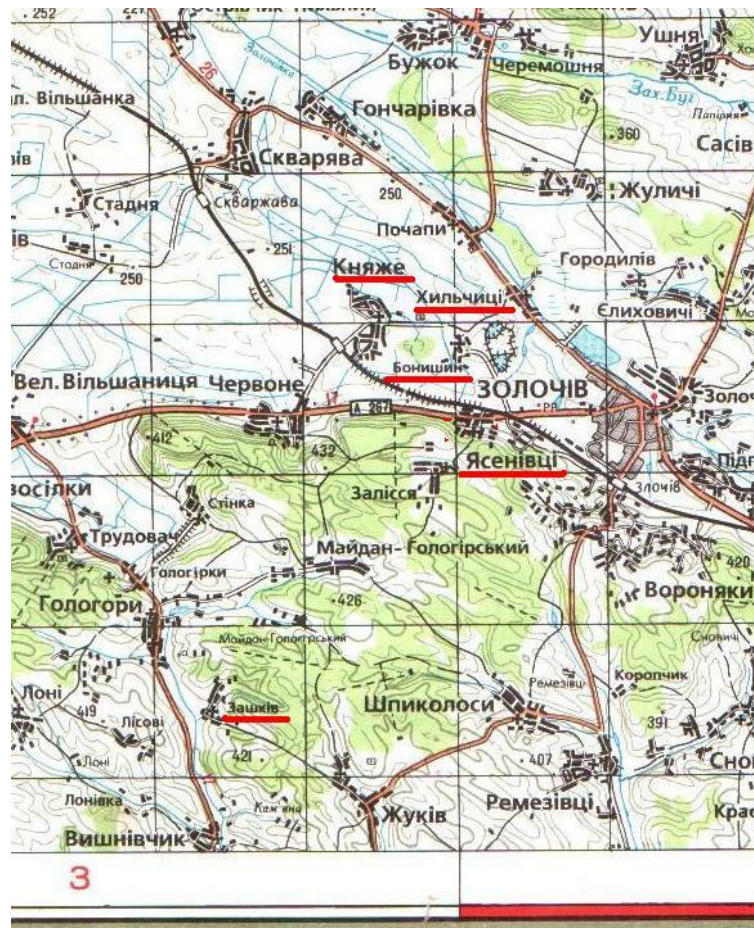
та кваліфікаційного документа від _____

Предмети і колекції, здобуті під час проведення робіт, повинні бути передані на постійне зберігання до: _____

фондів відповідних державних музеїв і заповідників
(назва установи)

Директор Департаменту культурної спадщини та культурних цінностей _____

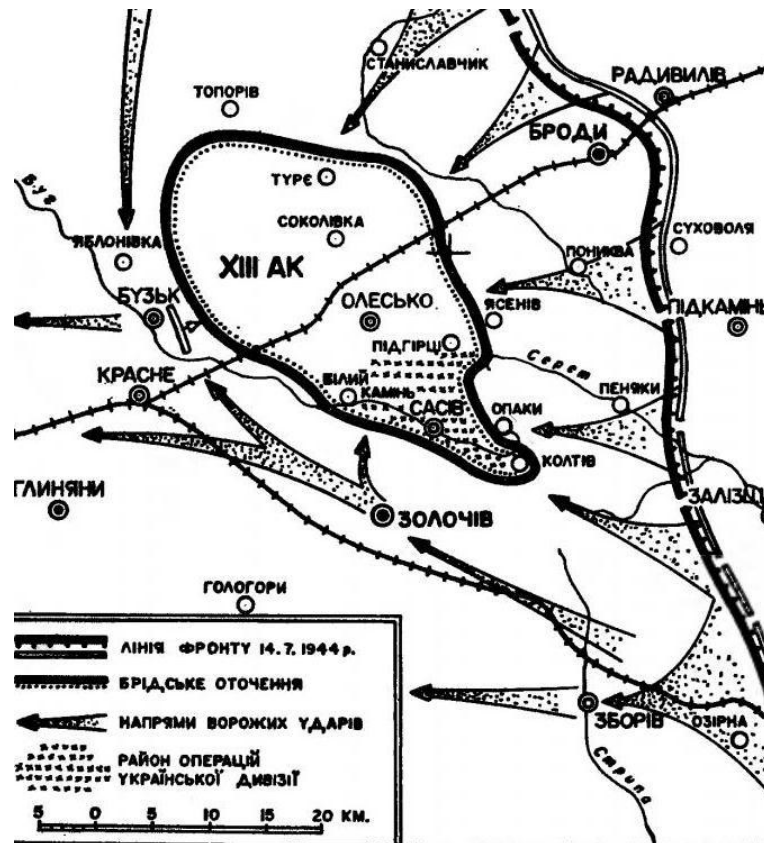

Світлина 2

Населені пункти, в яких проводились дослідження місць ймовірних захоронень, розташовані з північного та південного заходу від м. Золочів. Військові поховання виникли в результаті боїв між німецькими та радянськими військовими формуваннями у липні 1944 року під час німецько-радянської війни. В липні 1944 року командування збройних сил СРСР розпочало **Львівську Сандомирську наступальну операцію**. В результаті успішного наступу радянських військ на території сучасного Золочівського, Буського та Бродівського районів в щільне кільце було замкнuto кількaсот тисяч вояків німецьких збройних формувань. В військовій історії України ця подія отримала назву «Бродівський котел». Серед німецьких військовиків були і українці, які воювали в складі німецького війська (14 піхотна добровольча дивізія зброї СС «Галичина»). З іншого боку фронту, в складі Робітничої Селянської Червоної Армії, теж воювали українців. Після кількадечних жорстоких боїв населені пункти та їх околиці були переповнені мертвими

тілами учасників збройного зіткнення (світлина 1). Щоб запобігти поширенню інфекційних захворювань при розкладі людських тіл, місцевими жителями було проведено санітарне закопування загиблих вояків (в більшості на місці загибелі, в утворені під час бойових дій вирви від артилерійських зарядів, авіаційних бомб, окопи, бліндажі тощо).

Світлина 3

Метою пошукових земляних робіт у місцях ймовірних поховань було віднайти рештки загиблих вояків, провести ексгумацію, дослідження та ідентифікацію людських залишків з наступним перепохованням за військовим та християнським звичаєм на військовому кладовищі у с. Червоне Золочівського району. Після завершення пошукових земляних робіт складено відповідні акти про встановлені місця поховань. Вилучення людських решток з необлікованих санітарних захоронень відбулись після отримання відповідного дозволу Державної міжвідомчої комісії у справах увічнення пам'яті жертв війни і політичних репресій № 1/13/1/1/3/2013 від 19.03.2013 р. (світлина 4).

Ексгумаційні роботи проводились підприємством «Товариство з обмеженою відповідальністю «Українська Пам'ять».

На місці ймовірного захоронення проведено пошукові земляні роботи, в результаті яких під шаром ґрунту на глибині 0,3м. від сучасної поверхні, виявлено фрагменти людського скелета у вигляді черепної коробки (світлина 2).

Світлина 2

Ексгумаційні дослідження відбувалися шляхом розкриття виявленого захоронення по усій площині. Під час детальної розчистки погребної ями, приблизно розміром 1.5х1.7 м., було відкрито рештки **двох осіб** (світлина 3, 4).

Світлина 3

Світлина 4

Дослідження погребної ями засвідчило, що захоронення мало санітарний характер: тіла були складені одне на одне, перекриваючи одне одного. Знайдені залишки особистих речей, військових одностроїв, спорядження, військові ідентифікатори дозволили зробити висновок, що загиблі були вояками німецьких збройних формувань і загинули в боях у «Бродівському оточенні» в липні 1944 року.

Останок 1 представлений: гудзики до мундиру; гребінець; мундирні гачки для підвішування паска зі спорядженням; шнурівки для взуття; захисний шолом; набой до стрілецької зброї німецького виробництва калібру 7.92 і 8мм; алюмінієва поясна пряжка з гербовою фігурою нацистської Німеччини (одноголовий орел зі свастикою) та написом німецькою «Gott mit uns» (з німецької – «Бог з нами»); військовий ідентифікатор вояка німецького «Вермахту» з написом «A 2086.ST.BATTR.A.F.A.30» (світл. 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11).

Світлина 5

Світлина 6

Світлина 7

Світлина 8

Світлина 9

Світлина 10

Світлина 11

Останок 2 представлений: гудзики до мундиру, сорочки, штанів; шкіряний пояс з металевою рамковою, однозубою пряжкою; фрагменти шкіряних частин підтяжок до штанів; залишок козирка до кашкета; військовий ідентифікатор вояка німецького «Вермахту» з написом «33..4. Nakhr. Ers. Abt.» (світлина 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7).

Світлина 1

Світлина 2

Світлина 3

Світлина 4

Світлина 5

Світлина 6

Світлина 7

Після завершення досліджень місце поховання було рекультивоване і відновлене у первісному вигляді (світлина 8).

Світлина 8

Яма 2 розташована в лісовому масиві, на північно-східній околиці села Зашків за 100м від ями 1(світлина 1).

Світлина 1

На місці ймовірного захоронення проведено пошукові земляні роботи, в результаті яких під шаром ґрунту на глибині 0,5м. від сучасної поверхні, виявлено фрагменти людського скелета у вигляді плечевої кістки (світлина 2).

Світлина 2

Ексгумаційні дослідження відбувалися шляхом розкриття виявленого захоронення по усій площині. Під час детальної розчистки погребної ями, приблизно розміром 1.7х1.7 м., було відкрито рештки **вісьми осіб** (світлина 3).

Світлина 3

Дослідження погребної ями засвідчило, що захоронення мало санітарний характер: тіла були складені одне на одне, перекриваючи одне одного. Знайдені залишки особистих речей, військових одностроїв, спорядження, військові ідентифікатори дозволили зробити висновок, що загиблі були вояками німецьких збройних формувань «Вермахт» та СС «Галичина» і загинули в боях у «Бродівському оточенні» в липні 1944 року.

Останок 1 представлений: гудзики до мундиру, штанів; гребінець; гачок для підвішування продуктової сумки на поясі; набій до стрілецької зброї німецького виробництва калібру 7.92мм; військовий ідентифікатор вояка німецького «Вермахту» з написом «STAMM.Kp.G.E.3.44» (світлина 1, 2).

Світлина 1

Світлина 2

Останок 2 представлений: гудзики до мундиру, штанів, сорочки; частина шкіряного ремінця з однозубою рамковою пряжкою; військовий ідентифікатор, або солдатська книжка відсутні (світлина 1).

Світлина 1

Останок 3 представлений: гудзики до мундиру; гребінець; частина шкіряного ремінця з однозубою рамковою пряжкою; релігійний медальйон на ланцюжку; тюбик з зубною пастою; військовий ідентифікатор військовослужбовця-українця з 14 піхотної добровольчої дивізії зброї СС «Галичина», яка входила до складу німецьких збройних формувань з написом «27. Stb.Btl. SS.Frw..»(світлина 1, 2, 3, 4).

Світлина 1

Світлина 2

Світлина 3

Світлина 4

Останок 4 представлений: гудзики до мундиру, штанів, сорочки; кишеньковий розкладний ніжик; частина шкіряного ремінця з однозубою рамковою пряжкою; прогумований пакет для зберігання медичного бинта; військовий ідентифікатор військовослужбовця німецьких збройних формувань з написом «2806. Sa.Kp.Pi.Ers.Bt 26» (світлина 1, 2, 3, 4, 5, 6).

Світлина 1

Світлина 2

Світлина 3

Світлина 4

Світлина 5

Світлина 6

Останок 5 представлений: гудзики до мундиру; мундирний гачок для підвішування поясу зі спорядженням; військовий ідентифікатор, солдатська книжка відсутні (світлина 1).

Світлина 1

Останок 6 представлений: гудзики до мундиру, штанів; засіб для обслуговування зброї; металева пряжка; військовий ідентифікатор військовослужбовця-українця з 14 піхотної добровольчої дивізії зброї СС «Галичина», яка входила до складу німецьких збройних формувань з написом «92.1./SS-Frw.Fus.Btl.14»(світлина 1, 2).

Світлина 1

Світлина 2

Останок 7 представлений: гудзики до мундиру, штанів; гачок для підвішування пояса зі спорядженням; військовий ідентифікатор вояка німецьких збройних формувань з написом «A 5407.Jrf.N..Ers.9» (світлина 1, 2).

Світлина 1

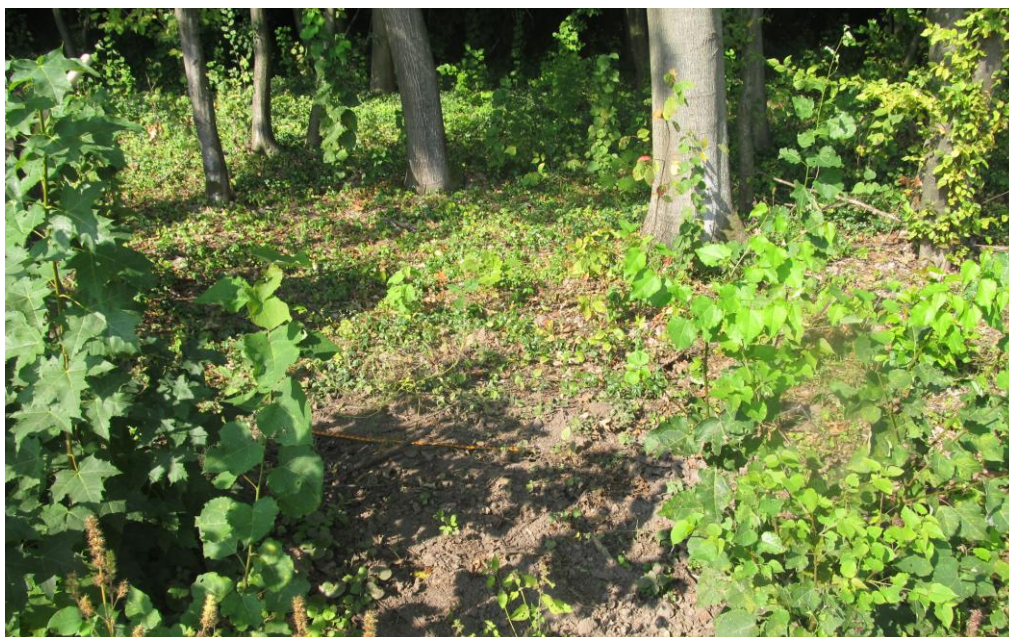
Світлина 2

Після завершення досліджень місце поховання було рекультивоване і відновлене у первісному вигляді (світлина 3).

Світлина 3

Яма 3 розташована в лісовому масиві, на північно-східній околиці села Зашків за 250м від ями 2(світлина 1).

Світлина 1

На місці ймовірного захоронення проведено пошукові земляні роботи, в результаті яких під шаром ґрунту на глибині 0,5м. від сучасної поверхні, виявлено військовий захисний шолом та фрагменти людського скелета у вигляді плечової кістки (світлина 2, 3).

Світлина 2

Світлина 3

Ексгумаційні дослідження відбувалися шляхом розкриття виявленого захоронення по усій площині. Під час детальної розчистки погребної ями, приблизно розміром 1.2х1.8 м., було відкрито рештки **двох осіб** (світлина 4).

Світлина 4

Дослідження погребної ями засвідчило, що захоронення мало санітарний характер: тіла були покладені один поруч другого, частково перекриваючи верхніми та нижніми кінцівками одне одного. Знайдені залишки особистих речей, військових одностроїв, спорядження, військові ідентифікатори дозволили зробити висновок, що загиблі були вояками німецьких збройних формувань з української дивізії СС «Галичина» і загинули при прориві з «Бродівського оточення» в липні 1944 року.

Останок 1 представлений: дванадцять мундирних гудзиків, один до штанів; мундирний гачок для підвішування поясу зі спорядженням; подавач набоїв до карабіна с-ми «Маузер»; рамочна однозуба пряжка; релігійний греко-католицький медальйон; ідентифікатор військовослужбовця-українця з 14 піхотної добровольчої дивізії зброї СС «Галичина», яка входила до складу німецьких збройних формувань з написом «6. 5/SS-Frw.Gren.R.31» (світлина 1, 2, 3).

Світлина 1

Світлина 2

Світлина 3

Останок 2 представлений: шість мундирних гудзиків, два до штанів; залишок козирка до кашкета; чорнильна ручка; релігійний греко-католицький медальйон; ідентифікатор військовослужбовця-українця з 14 піхотної добровольчої дивізії зброї СС «Галичина», яка входила до складу німецьких збройних формувань. Напис на ідентифікаторі не читається (світлини 1, 2, 3).

Світлина 1

Світлина 2

Світлина 3

Світлина 4

Світлина 5

Після завершення досліджень місце поховання було рекультивоване і відновлене у первісному вигляді (світлина 6).

Світлина 6

Яма 4 розташована в лісовому масиві, на північно-східній околиці села Зашків за 350м від ями 1(світлина 1).

Світлина 1

На місці ймовірного захоронення проведено пошукові земляні роботи, в результаті яких під шаром ґрунту на глибині 0,3м. від сучасної поверхні, виявлено військовий захисний шолом та фрагменти людського скелета у вигляді черепної коробки (світлина 2).

Світлина 2

Ексгумаційні дослідження відбувалися шляхом розкриття виявленого захоронення по усій площині. Під час розширення, поглиблення та детальної розчистки місця ймовірного захоронення, окрім військового шолома та черепної коробки людини, яка була в шоломі, більше нічого не було знайдено. Знайдений військовий шолом німецького виробництва дозволяє зробити висновок, що у цьому місці загинув військовослужбовець німецьких збройних формувань (світлина 3).

Світлина 3

Після завершення досліджень місце поховання було рекультивоване і відновлене у первісному вигляді (світлина 4).

Світлина 4

Яма 5 розташована в лісовому масиві, на північно-східній околиці села Зашків за 350м від ями 1(світлина 1).

Світлина 1

На місці ймовірного захоронення проведено пошукові земляні роботи, в результаті яких під шаром ґрунту на глибині 0,4м. від сучасної поверхні, виявлено шкіряний пояс та фрагменти людського скелета у вигляді нижніх кінцівок (світлина 2).

Світлина 2

Ексгумаційні дослідження відбувалися шляхом розкриття виявленого захоронення по усій площині. Під час детальної розчистки погребної ями, приблизно розміром 0.7x1.8 м., було відкрито рештки **однієї особи** (світлина 3).

Світлина 3

Дослідження погребної ями засвідчило, що захоронення мало санітарний характер. Тіло загиблого було покладено на долівку погребової ями, лицем до гори у витягнутому положенні, руки складено на грудях. Знайдені залишки особистих речей, військового однострою, спорядження дозволили зробити висновок, що похований був вояком радянської РСЧА і загинув в боях з німецькими збройними формуваннями у липні 1944 року.

Особисті речі, спорядження загиблого вояка: шкіряний пояс з рамочною однозубою пряжкою американського виробництва; три металевих гудзиків діаметром 12мм., з зображенням зірки, в центрі якої серп та молот – символ збройних сил СРСР; кільця до плащ накидки німецького виробництва; металеві, три однозубі рамкові пряжки з шкіряними ремінцями (для штанів, або спорядження); один пістолетний набій калібру 7.62 і два гвинтівочних калібром 7.62 мм., до стрілецької зброї радянського виробництва; засіб для гоління; пластмасова ємкість з милом німецького виробництва (світлини 4, 5, 6, 7).

Світлина 4

Світлина 5

Світлина 6

Світлина 7

Світлина 8

Після завершення досліджень місце поховання було рекультивоване і відновлене у первісному вигляді (світлина 9).

Світлина 9

Об'єкт № 2, яма 1 розташована з краю поля на північно-західній околиці села Княже Золочівського району (світлина 1).

Світлина 1

На місці ймовірного захоронення проведено пошукові земляні роботи, в результаті яких під шаром ґрунту на глибині 0,3м. від сучасної поверхні,

виявлено протигазну маску та фрагменти людського скелета у вигляді черепної коробки.

Ексгумаційні дослідження відбувалися шляхом розкриття виявленого захоронення по усій площині. Під час детальної розчистки погребної ями, приблизно розміром 0.7x1.7 м., було відкрито рештки **однієї особи** (світлина 2).

Світлина 2

Дослідження погребної ями засвідчило, що захоронення мало санітарний характер. Тіло загиблого було покладено на долівку погребової ями, лицем до гори у витягнутому положенні, руки складено на тазових кістках, ліву ногу ледь зігнуто в коліні і відведено ліворуч, гомілка правої ноги відділена від тазової кістки. Знайдені залишки особистих речей, військового однострою, спорядження дозволили зробити висновок, що похований був вояком німецьких збройних формувань і загинув в боях з радянською РСЧА у липні 1944 року під час «Бродівського оточення».

Особисті речі загиблого: протигазна маска; одинадцять мундирних гудзиків; два гачки для підтримування поясу з спорядженням; військовий ідентифікатор, або солдатська книжка відсутні. Відповідно визначити чи похований був українцем з 14 піхотної добровольчої дивізії зброї СС «Галичина»- неможливо (світлина 3).

Світлина 3

Після завершення досліджень місце поховання було рекультивоване і відновлене у первісному вигляді (світлина 4).

Світлина 4

Об'єкт № 3, яма з віднайденими людськими рештками розташована на південній околиці села Сасів Золочівського району, неподалік дороги Сасів-Золочів (світлина 1).

На місці ймовірного захоронення проведено пошукові земляні роботи, в результаті яких під шаром ґрунту на глибині 0,4м. від сучасної поверхні, виявлено захисний шолом та фрагменти людського скелета у вигляді черепної коробки (світлина 2).

Світлина 1

Світлина 2

Експериментальні дослідження відбувалися шляхом розкриття виявленого захоронення по усій площині. Під час детальної розчистки погребної ями, приблизно розміром 0.7x1.7 м., було відкрито рештки **однієї особи** (світлина 3).

Світлина 3

Дослідження погребної ями засвідчило, що захоронення мало санітарний характер. Тіло загиблого було покладено на долівку погребової ями, лицем до гори у витягнутому положенні, ліву руку покладено на груди, праву на тазові кістки, праву ногу ледь зігнуто в коліні. Знайдені залишки особистих речей,

військового однострою, спорядження дозволили зробити висновок, що похований був вояком німецьких збройних формувань і загинув в боях з радянською РСЧА у липні 1944 року підчас «Бродівського оточення».

Особисті речі загиблого: дев'ять мундирних гудзиків; два гачки для підвішування пояса з спорядженням; шкіряні плечові підтримуючі спорядження ремні (ігрек); окуляри; військовий ідентифікатор з написом «2144.2mmkr.Gren.Erst.Btl.» (світлина 4, 5).

Світлина 4

Світлина 5

Після завершення досліджень місце поховання було рекультивоване і відновлене у первісному вигляді (світлина 6).

Світлина 6

Об'єкт № 4, яма з віднайденими людськими рештками розташована на південній околиці села Давидів Перемишлянського району, на краю лісу (світлина 1).

Світлина 1

На місці ймовірного захоронення проведено пошукові земляні роботи, в результаті яких під шаром ґрунту на глибині 0,4м. від сучасної поверхні, виявлено набір до карабіна німецького виробництва с-ми «Маузер» та фрагменти людського скелета у вигляді стегнової кістки.

Ексгумаційні дослідження відбувалися шляхом розкриття виявленого захоронення по усій площині. Під час детальної розчистки погребної ями, приблизно розміром 0.7х1.7 м., було відкрито рештки **однієї особи** (світлина 2).

Світлина 2

Дослідження погребної ями засвідчило, що захоронення мало санітарний характер. Тіло загиблого було покладено на долівку погребової ями, лицем до гори у витягнутому положенні. Знайдені залишки особистих речей, військового однострою, спорядження дозволили зробити висновок, що похований був вояком німецьких збройних формувань і загинув в боях з радянською РСЧА у липні 1944 року підчас «Бродівського оточення».

Особисті речі загиблого: п'ять мундирних гудзиків; три гачки для підвішування пояса з спорядженням; військовий ідентифікатор, або солдатська книжка відсутні. Відповідно визначити чи похований був українцем з 14 піхотної добровольчої дивізії зброї СС «Галичина» - неможливо.

Після завершення досліджень місце поховання було рекультивоване і відновлене у первісному вигляді.

Об'єкт № 5, яма з віднайденими людськими рештками розташована у лісі на південній околиці села Червоне Золочівського району (світлина 1, 2).

Світлина 1

Світлина 2

На місці ймовірного захоронення проведено пошукові земляні роботи, в результаті яких під шаром ґрунту на глибині 0,4м. від сучасної поверхні, виявлено захисний шолом, підсумок з набоями до гвинтівки радянського виробництва с-ми «Мосін» та фрагменти людського скелета у вигляді гомілкової та малої гомілкової кісток (світлина 3).

Світлина 3

Ексгумаційні дослідження відбувалися шляхом розкриття виявленого захоронення по усій площині. Під час детальної розчистки погребної ями, приблизно розміром 0.7x1.7 м., було відкрито рештки **однієї особи** (світлина 4).

Світлина 4

Світлина 5

Дослідження погребної ями засвідчило, що захоронення мало санітарний характер. Тіло загиблого було покладено на долівку погребової ями, лицем до гори у витягнутому положенні. Знайдені залишки особистих речей, військового однострою, спорядження дозволили зробити висновок, що похований був вояком радянської РСЧА і загинув в боях з німецькими збройними формуваннями у червні 1941 року.

Особисті речі загиблого: захисний шолом СШ 36; два латунних гудзика діаметром 12мм., з зображенням зірки, в центрі якої серп та молот – символ збройних сил СРСР; три металевих гудзика до штанів; набої калібру 7,62мм в картонній упаковці до гвинтівки с-ми «Мосіна» та в металевих набійницях до самозарядної гвинтівки СВТ 38- 40; шкіряний двохсекційний підсумок для набоїв калібру 7,62 мм.; монети різних номіналів виготовлені в СРСР; нарукавна відзнака офіцера РСЧА; військовий ідентифікатор, або солдатська книжка відсутні (світлина 6, 7, 8, 9, 10, 11).

Світлина 6

Світлина 7

Світлина 8

Світлина 9

Світлина 10

Світлина 11

Після завершення досліджень місце поховання було рекультивоване і відновлене у первісному вигляді (світлина 12).

Світлина 12

Таким чином, на **п'яти** досліджуваних об'єктах проведено та вилучення людських решток із дев'яти погребальних ям. Екстумовано скелетовані рештки **вісімнадцяти осіб**. За приналежністю до військових формувань можна розподілити вилучені людські рештки таким чином:

дванадцять останків військовослужбовців німецьких збройних формувань (можна припустити, що останки, які не мали військових ідентифікаторів, але мали елементи німецьких одностроїв та спорядження, могли бути українцями з дивізії СС «Галичина», яка входила до складу німецьких збройних формувань;

чотири останки вояків української дивізії СС «Галичина;

два останки вояків РСЧА;

Вилучені з санітарних захоронень решки вояків пронумеровано і упаковано згідно «Тимчасового порядку здійснення на території України пошуку, екстумації, перепоховання останків осіб, які загинули внаслідок воєн, депортацій та політичних репресій і впорядкування місць їх поховання». Процес розкопок зафіксовано на фото і відеокамеру. Після завершення досліджень місця поховань були рекультивовані і відновлені у первісному вигляді.

Рештки **дев'яти** військовиків німецьких збройних формувань було передано представнику Німецької Народної Спілки по догляду за військовими похованнями в Україні для захоронення на збірному військовому кладовищі вояків німецького «Вермахту» у с. Потелич Жовківського району.

Рештки **чотирьох** вояків СС «Галичина», трьох вояків німецьких збройних формувань без ідентифікаторів та решки двох вояків РСЧА перепоховані 20 липня 2014 року на військовому кладовищі в с. Червоне Золочівського району.

Директор ТЗОВ «Українська Пам'ять»

Любомир Горбач